

บทที่ 2

เอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และการค้นคว้าแบบอิสระตามความเป็นจริงและความคาดหวังของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา และการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความหมาย ทฤษฎี และแนวคิดของความคาดหวัง
2. แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง
3. แนวคิดเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์
4. ลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ดี
5. การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ความหมาย ทฤษฎี และแนวคิด ของความคาดหวัง

ความหมายของความคาดหวัง

นักวิชาการหลายคนได้ให้ความหมายของความคาดหวังไว้แตกต่างกัน ดังเช่น

พงษ์จันทร์ ภูษาพานิชย์ (2547, หน้า 134) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคาดหวังเป็นแรงกระตุ้นที่ทำให้คนเราพยายามที่จะทำอะไรบางอย่าง เพื่อให้ตนเองได้รับความสมหวังจึงเสมือนความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง บุคคลต้องการที่จะสนองตอบความคาดหวังของตนเอง ถ้าสมหวังก็เหมือนกับการประสบความสำเร็จ

ส่วน สร้อยตระกูล (ติวานนท์) อรรถมานะ (2545, หน้า 113) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังว่า ความคาดหวังคือความเป็นไปได้ที่การกระทำ หรือความพยายามโดยเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งจะนำไปสู่ผลลัพธ์ระดับที่ 1 โดยเฉพาะความคาดหวังนี้จะต่างจากความเป็นเครื่องมือ โดยที่ความคาดหวังจะเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะได้มาซึ่งผลลัพธ์ในระดับที่ 1 ในขณะที่ความเป็นเครื่องมือจะเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพของผลลัพธ์ในระดับที่ 1 และ 2

ในขณะที่ สวงน ช้างฉัตร (2541, หน้า 139) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นความเชื่อเกี่ยวกับความน่าจะเป็น หรือโอกาสของความเป็นไปได้ที่การกระทำบางอย่างหรือเฉพาะอย่างจะทำให้เกิดผลลัพธ์เฉพาะอย่างตามภายหลัง

นอกจากนี้ เทพนม เมืองแมน และ สวิง สุวรรณ. (2540, หน้า 30) ได้ให้ความหมาย ความคาดหวังไว้ว่า ความพยายามที่บุคคลหนึ่งใช้ไปเพื่อให้ได้ผลลัพธ์มานั้นถูกกำหนดโดยอิทธิพล ความคาดหวังของบุคคลที่มีต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น หากเห็นว่าโอกาสของการดำเนินงานให้เกิดผลลัพธ์ ดังกล่าวมีโอกาสำเร็จน้อยหรือไม่มีเลย ความมานะพยายามก็จะมีน้อยหรือไม่มีเลย ดังนั้นความ คาดหวังก็คือความสัมพันธ์ของความพยายามที่มีต่อการดำเนินงานระดับมากน้อยของความเชื่อ หรือความคาดหวังอาจจะแปรไประหว่างค่าศูนย์หรือไม่มีเลยจนถึงหนึ่งหรือการมีความเชื่อมั่น อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามความคาดหวังนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ของบุคคลต่อสถานการณ์ไม่ใช่ความเป็นจริง

จากความหมายของความคาดหวังดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่านักวิชาการหลายคนได้ให้ ความหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งพอจะสรุปได้ว่า ความคาดหวังคือ การคาดคะเนหรือการคาดเดาเหตุการณ์ ในอนาคตว่าสิ่งใดน่าจะเกิดขึ้น และสิ่งใดไม่น่าจะเกิดขึ้น หากสิ่งหนึ่งสิ่งใดเกิดขึ้นตามความคาดหวัง จะทำให้บุคคลที่คาดหวังเกิดความพึงพอใจและมีเจตคติที่ดี และสิ่งใดที่ไม่เกิดขึ้นตามความคาดหวัง จะทำให้บุคคลนั้น ไม่มีความพึงพอใจหรือมีเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

ทฤษฎีความคาดหวัง (The Expectancy Theory)

ทฤษฎีความคาดหวังเป็นทฤษฎีของกลุ่มนักจิตวิทยาปัญญานิยม (Cognitivism) ซึ่ง นักจิตวิทยาในกลุ่มปัญญานิยมกลุ่มนี้ประกอบด้วย Vroom, Lawler และ Porter มีความเชื่อว่า มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ใช้ปัญญาในการตัดสินใจว่าจะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อนำไปสู่ เป้าหมายที่สนองความต้องการของตนเอง (อ้างใน ศักดิ์ไทย สุรกิจบรร, 2545 หน้า 170) จาก ความเชื่อที่ว่ามนุษย์เป็นสัตว์โลกมีการใช้สติปัญญา มีการใช้หลักเหตุผล ใช้ความคิด มีวิจารณญาณ ในการตัดสินใจที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตนเองตั้งไว้โดยตอบสนองความ ต้องการของตนเอง จึงเกิดคติฐาน (Assumptions) ดังนี้

1. พฤติกรรมของมนุษย์ถูกกำหนดขึ้น โดยแรงผลักดันทั้งภายในตนเองและจากภายนอก คือแรงผลักดันจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเอง
2. มนุษย์แต่ละคนมีความต้องการ (Need) ความปรารถนา (Want) และเป้าหมาย (Goal) ที่แตกต่างกัน
3. บุคคลตัดสินใจที่จะกระทำพฤติกรรมโดยการเลือกจากพฤติกรรมหลาย ๆ อย่าง ซึ่งข้อมูลที่เป็นสิ่งช่วยตัดสินใจคือ ความคาดหวังในผลลัพธ์ที่ได้ภายหลังจากพฤติกรรมนั้น

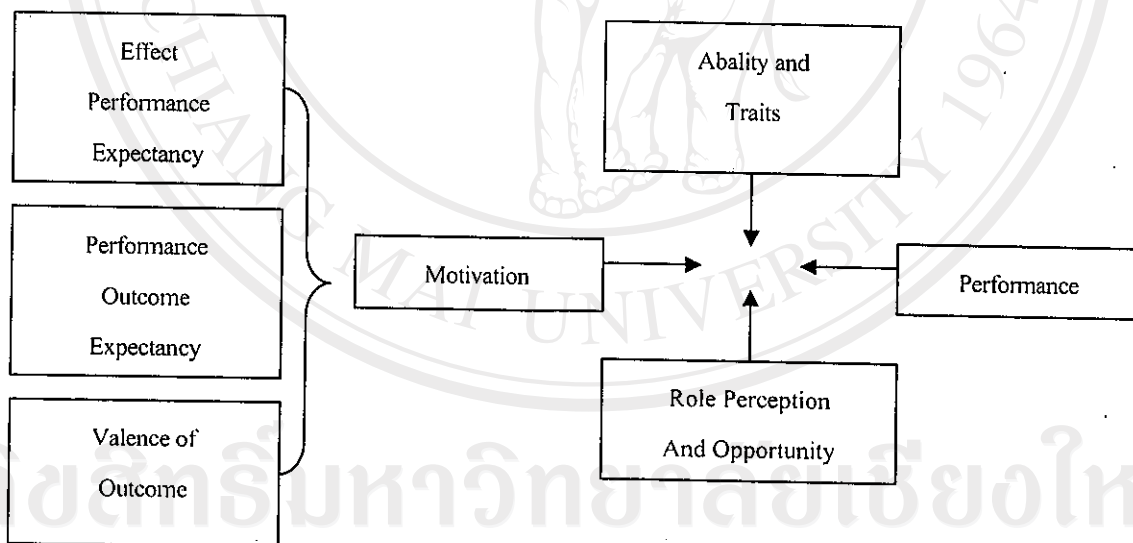
จากแนวคิดทฤษฎีความคาดหวัง มีนักจิตวิทยาหลายคนกำหนดสมมุติฐาน ของสิ่งที่กำหนดการปฏิบัติงานโดยทั่วไป ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรพื้นฐานในขบวนการนี้ ได้แก่

1. ความคาดหวัง (Expectancy) เป็นความเชื่อของบุคคลในเรื่องความน่าจะเป็นของการแสดงพฤติกรรมจะก่อให้เกิดผลลัพธ์ขึ้น ซึ่งค่าที่กำหนดมีค่าตั้งแต่ 0 ถึง 1

2. เครื่องมือ (Instrumentality) เป็นความเชื่อหรือการรับรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์ระดับแรกอาจจะเป็นทางนำไปสู่ผลลัพธ์ในระดับที่สอง

3. คุณค่า (Value) คือระดับความเชื่อมั่นของบุคคลที่มีต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในเชิงบวกเมื่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่เขาต้องการ และจะเป็นลบเมื่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่เขาไม่ต้องการ ตามแนวคิดของ Vroom ทฤษฎีความคาดหวังจะต้องมีองค์ประกอบพื้นฐาน 3 องค์ประกอบ คือ ความคาดหวังในความพยายามต่อการกระทำ (Effort-Performance Expectancy) ความคาดหวังในการกระทำต่อผลกรรม (Performance-Outcome Expectancy) และค่าของผลกรรมหรือคุณค่าของผลลัพธ์ (Valence of Outcome) ตามทฤษฎีความคาดหวัง การจูงใจให้บุคคลกระทำหรือแสดงพฤติกรรมจะมีโอกาสประสบความสำเร็จถ้าบุคคลนั้นเชื่อว่าพฤติกรรมที่กระทำหรือแสดงนำไปสู่ผลกรรม ผลกรรมนั้นมีค่าสูงสำหรับตัวเขาเองและเชื่อว่าเขาสามารถที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นได้

แผนภูมิที่ 1 โมเดลทฤษฎีความคาดหวัง

ที่มา : ศักดิ์ไทย สุรกิจบรร (2540 หน้า 171)

1. ความคาดหวังในความพยายามต่อการกระทำ (Effort-Performance Expectancy) หมายถึง การที่บุคคลคาดหวังไว้ล่วงหน้าถ้าตนเองแสดงพฤติกรรมเต็มความสามารถ จะมีโอกาสประสบความสำเร็จมากหรือน้อยเพียงใดบุคคลผู้นั้นจะขังใจว่าพฤติกรรมนั้นยากสำหรับตนหรือไม่ก่อนที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นออกไป

2. ความคาดหวังในการกระทำต่อผลกระทบ (Performance-Outcome Expectancy) หมายถึง การที่บุคคลหวังไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะแสดงพฤติกรรม ถ้าหากเขากระทำพฤติกรรมนั้นแล้ว เขาจะได้รับผลลัพธ์ที่จะเป็นผลดีหรือผลเสียต่อตัวเขาอย่างไร

3. ค่าของผลกระทบหรือคุณค่าของผลลัพธ์ (Valence of Outcome) หมายถึง คุณค่าหรือความต้องการที่ผลกระทบนั้นมีให้แก่บุคคลที่จะต้องแสดงพฤติกรรมนั้นออกไป เพื่อให้ได้มาซึ่งผลกระทบนั้น ซึ่งแต่ละบุคคลมีการรับรู้ที่แตกต่างกันต่อผลกระทบเดียวกัน

จากทฤษฎีความคาดหวังข้างต้น จะเห็นได้ว่า ตัวแปรพื้นฐานในการปฏิบัติงานหรือการกระทำของบุคคลประกอบด้วย 3 องค์ประกอบด้วยกัน คือ ความคาดหวัง เครื่องมือ และคุณค่า ส่วนตัวแปรที่มีผลต่อการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญได้แก่ แรงจูงใจ ความพยายาม การปฏิบัติงาน ผลลัพธ์หรือผลตอบแทน รวมถึงการรับรู้บทบาท ดังนั้นความคาดหวังจึงเป็นแรงจูงใจของบุคคลในการตัดสินใจว่าจะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อจะนำไปสู่เป้าหมายที่สนองความต้องการของตนเอง

แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง

มีนักจิตวิทยา และนักวิชาการหลายคนได้ให้แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังไว้หลายประการ ซึ่งสุทัศน์ ภูมิรัตนจรินทร์ (2548, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของบทบาท (Role) คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) บทบาทจึงเป็นตัวกำหนดความรับผิดชอบของบุคคลในสังคม สังคมยังซับซ้อนมากขึ้นเท่าไร บทบาทก็จะยิ่งแตกต่างกันมากขึ้นเท่านั้น

ส่วน วีรวัฒน์ อุทัยรัตน์ (2548, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า บทบาทหมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่ถูกผู้อื่นคาดหวังว่าจะต้องแสดงออกให้สอดคล้องเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่การงานของบุคคลนั้น

จำนง อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ (2547 หน้า 56) ได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีบทบาท (Role theory) ว่าเป็นพฤติกรรมทางสังคมที่แสดงต่อกันซึ่งการแสดงบทบาทตามที่กำหนดเช่นเดียวกับการแสดงละครหรือบทบาทยนตร์ตามบท (Script) “บท” ในที่นี้คือ สถานภาพและบรรทัดฐานซึ่งบรรทัดฐานหรือความคาดหวังของสังคมก็มีหลายแบบ ตั้งแต่การบังคับให้กระทำหรือห้ามกระทำจนถึงการคาดหวังว่าควรทำหรือไม่ควรทำนอกจากที่สังคมภายนอกคาดหวังให้บุคคลแสดงบทบาทตามสถานภาพหนึ่ง ๆ แล้ว อาจเกิดความตึงเครียดขึ้นได้ เช่น ครูย่อมถูกคาดหวังจากนักเรียนในเรื่องความรู้ความสามารถในการสอนมีความเข้าใจนักเรียนและยืดหยุ่นการใช้กฎเกณฑ์ ในขณะที่ตัวครูเองก็มีความคาดหวังในตัวนักเรียนในเรื่องการปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด เป็นต้น การแสดงบทบาทหนึ่ง ๆ ย่อมไม่อาจตอบสนองต่อความคาดหวังของบุคคลอื่น ๆ ได้ทุกฝ่าย นอกจากสถานภาพและบรรทัดฐาน (ความคาดหวังของสังคม) ยังมีปัจจัยสำคัญ

อีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนกำหนดบทบาทของบุคคล คือ ตัวตน (Self) หรือการรับรู้ของบุคคล บุคคลแต่ละคนย่อมมีการรับรู้หรือเข้าใจในบทบาทของสถานภาพหนึ่ง ๆ แตกต่างกันไป ดังนั้น บทบาทที่บุคคลแสดงจริง (Enacted Role) จึงเป็นผลรวมของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม (Expected Role) กับบทบาทตามความรับรู้ของตน (Perceived Role) อย่างไรก็ตามทฤษฎีบทบาท เน้นความสำคัญของโครงสร้างทางสังคม (สถานภาพและบรรทัดฐาน) มากกว่าปัจจัยทางด้านการรับรู้ของตนเอง

“บทบาท” ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท หมายถึง การทำทำตามบท การทำตามบทโดยปริยาย หมายความว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 หน้า 602)

ขณะที่ นฤมล จินตพัฒน์ (2545, หน้า 5) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมที่สมาชิกประพฤติซ้ำ ๆ กันเป็นประจำ โดยแบ่งได้เป็น 2 ด้าน คือ บทบาทด้านวัตถุและบทบาทด้านอารมณ์

ส่วน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545, หน้า 355) ให้ความหมายของ บทบาท (Role) เป็นกลุ่มของพฤติกรรมที่มีการจัดระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานใดงานหนึ่ง หรือเป็นรูปแบบของพฤติกรรมคาดหวังของสมาชิกซึ่งมีตำแหน่งเฉพาะเจาะจงภายในกลุ่มผู้บริหารที่กำหนดบทบาทในรูปแบบต่าง ๆ ขององค์กร ซึ่งประกอบด้วย (1) บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal) (2) บทบาทเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร (Informational) (3) บทบาทการตัดสินใจ ในกลุ่มงานที่มีขนาดเล็กสมาชิกอาจแสดงบทบาทคล้ายคลึงกันบทบาทบางบทบาทอาจถูกมอบหมายอย่างเป็นทางการ เช่น บทบาทที่ปรึกษาทั่วไป แต่บุคคลอาจได้รับบทบาทแบบไม่เป็นทางการเพิ่มเติมเนื่องจากอิทธิพลของผลการปฏิบัติงานที่ตนทำอยู่

บทบาทที่ไม่เป็นทางการของสมาชิกแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

1. บทบาทงาน (Task Roles) เป็นบทบาทที่นำกลุ่มให้เอื้อประโยชน์ สมาชิกที่ประสบความสำเร็จในบทบาทนี้จะช่วยให้เกิดความเจริญก้าวหน้าของกลุ่มตามเป้าหมาย เช่น บทบาทของผู้คิดริเริ่มหรือผู้ให้ประโยชน์ คือ ให้ความคิดวิสัยทัศน์ คำแนะนำ ส่วนบทบาทของผู้ให้ข้อมูล คือ การหาข้อเท็จจริงซึ่งเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจและบทบาทของผู้ประสานงานคือ ประนีประนอมความเป็นไปได้และสภาพที่เป็นจริง เป็นต้น

2. บทบาทการสร้างกลุ่มและการบำรุงรักษา (Group Building and Maintenance Role) เป็นบทบาทที่อำนวยความสะดวกต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ช่วยจัดตั้ง และรวมถึงรักษาความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม เช่น บทบาทผู้ให้กำลังใจ คือ สนับสนุนและเสริมแรงความคิดของสมาชิก ส่วนบทบาทของผู้เตรียมพร้อม คือ สนับสนุนความเสมอภาคในความร่วมมือกัน เป็นต้น

3. บทบาทส่วนตัว (Individual Role) เป็นบทบาทที่มุ่งในเรื่องของความพอใจของตนเองมากกว่าการเน้นความต้องการของกลุ่ม ซึ่งบทบาทดังกล่าวอาจกลายเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานของกลุ่ม เป็นการแสวงหาความพอใจส่วนตัวมากกว่าความต้องการของกลุ่ม เช่น บทบาทผู้ขัดขวาง คือ ปฏิเสธการให้ความร่วมมือ ส่วนบทบาทผู้ค้นหาความช่วยเหลือ คือ พยายามให้ได้รับความช่วยเหลือและให้ได้ความเป็นมิตร และ บทบาทผู้เผด็จการ คือ พยายามผูกขาดผลของการประชุมกลุ่ม เป็นต้น

ขณะที่ บรรยง โตจินดา (2545, หน้า 295) ได้ให้ความหมายของคำว่า บทบาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตามสถานภาพของบุคคลในกลุ่ม บทบาทของบุคคลในกลุ่มมีหลายแบบ คือ

1. บทบาทที่คาดหวัง (Expected Role) เช่น นายจ้างคาดหวังว่าลูกจ้างควรจะทำปฏิบัติอย่างไร ผู้บริหารคาดหวังว่าคนงานควรปฏิบัติอย่างไรเพื่อให้งานที่ปฏิบัติบรรลุวัตถุประสงค์ซึ่งบทบาทที่คาดหวังในกลุ่มหรือองค์กรต่าง ๆ จะถูกกำหนดไว้ในรายละเอียดของงาน (Job Description)
2. บทบาทที่เป็นจริง (Actual Role) ได้แก่ บทบาทที่บุคคลปฏิบัติ ซึ่งอาจจะปฏิบัติเหมือนกับบทบาทที่คาดหวัง หรือปฏิบัติไม่ตรงกับที่คาดหวัง หรือบทบาทที่รับรู้โดยทั่วไป
3. บทบาทที่รับรู้กันโดยทั่วไป (Perceived Role) เช่น บทบาทของครู บทบาทของพ่อแม่ หรือบทบาทของพระภิกษุสงฆ์

จากบทบาททั้งสาม ปัญหาที่มักจะเกิดก็คือ บุคคลไม่ปฏิบัติตามบทบาทของตนเองที่ได้รับตามความคาดหวัง ซึ่งอาจเกิดจากความไม่ชัดเจนในการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบ หรือความไม่เข้าใจของบุคคลเอง ทำให้บุคคลแสดงบทบาทที่เป็นจริงผิดไปจากบทบาทที่คาดหวัง

ในขณะที่ เสนาะ ตีเขาว์ (2544, หน้า 250) กล่าวว่า บทบาท คือ พฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนที่แสดงออกในกลุ่ม พฤติกรรมที่แสดงออกอาจแตกต่างกันตามความคาดหวังของแต่ละคนที่มีความคาดหวังว่าจะได้รับผลลัพธ์จากกลุ่ม สมาชิกจะมีบทบาทหลายบทบาทและปรับบทบาทของสมาชิกแต่ละคนอยู่ตลอดเวลาที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม ในขณะเดียวกันก็จะกำหนดบทบาทของตัวเองโดยการศึกษารายละเอียดจากงาน (Job Description) ตามคำแนะนำของหัวหน้า และจากการสังเกตจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่น จากเพื่อนร่วมงาน ซึ่งการที่สมาชิกในกลุ่มมีบทบาทหลายบทบาทที่แตกต่างกัน อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งกัน (Role Conflict) บทบาทของสมาชิกในกลุ่มสามารถแยกได้เป็น 3 บทบาทด้วยกันคือ

1. การมุ่งงาน (Task Oriented) คือ การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ แสวงหาข้อมูลให้ข้อมูล รวมถึงการวิเคราะห์และประเมินประสิทธิภาพของงาน

2. มุ่งความสัมพันธ์ (Relations Oriented) คือ การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม การยอมรับ การให้กำลังใจ การอวยพร รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและการเปิดโอกาสให้คนอื่นมีส่วนร่วมในการทำงาน

3. มุ่งที่ตัวเอง (Self Oriented) คือ การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวหาสิ่งที่ตัวเองต้องการ มุ่งใช้อำนาจ พยายามควบคุมคนอื่นขัดขวางความก้าวหน้าของงาน

นอกจากนี้พยอม วงศ์สารศรี (2542, หน้า 219) กล่าวว่า บทบาท (Role) หมายถึง สิทธิหน้าที่ที่ถือปฏิบัติตามที่ตนดำรงอยู่ในสภาพนั้น ๆ เช่น บทบาทนักศึกษา คือ การมีสิทธิหน้าที่ศึกษาหาความรู้ บทบาทครู-อาจารย์ คือ การมีสิทธิหน้าที่ให้ความรู้ สอน แนะนำ บทบาทพระภิกษุ มีสิทธิหน้าที่สั่งสอนประชาชนให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในธรรมะ ด้านบทบาทของผู้จัดการบริษัท มีสิทธิหน้าที่บริหารกิจการบริษัทให้บรรลุวัตถุประสงค์ของบริษัทนั้น ๆ บทบาทของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานภาพ เช่น นาย ก เคยเป็นลูกน้อง จะแสดงพฤติกรรมตามบทบาทของลูกน้อง แต่ต่อมา นาย ก. เป็นผู้บริหาร นาย ก. ก็จะแสดงพฤติกรรมบทบาทของผู้บริหาร ซึ่งบทบาทลูกน้องและบทบาทผู้บริหารจะแสดงออกต่างกันเพราะหน้าที่ของสองบทบาทนี้ต่างกัน และศูนย์พัฒนาทรัพยากรการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (2548) ยังได้ให้ความหมายของบทบาทว่าบทบาทหมายถึง พฤติกรรมสังคมกำหนดให้คนแต่ละคนดำเนินไปตามสถานภาพของเขา

จากความหมายของบทบาทข้างต้น สรุปได้ว่า บทบาทที่คาดหวังเป็นลักษณะการแสดงพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่แสดงพฤติกรรมออกมาอาจมีความแตกต่างกัน หรือความเหมือนกันขึ้นอยู่กับความคาดหวังของผลลัพธ์ในแต่ละคน การแสดงพฤติกรรมดังกล่าวอาจจะเป็นการตอบสนองความต้องการของตนเองเพียงฝ่ายเดียวเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามความคาดหวังของตนเอง และบทบาทที่เป็นจริง เป็นลักษณะการแสดงพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่แสดงพฤติกรรมออกมา ซึ่งอาจเป็นบทบาทที่ตัวเองหรือผู้อื่นคาดหวัง หรืออาจจะไม่ใช่บทบาทที่ตนเองและผู้อื่นคาดหวังก็ได้

แนวคิดเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

การให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และการค้นคว้าแบบอิสระถือเป็นหัวใจสำคัญในการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งนงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวาณิช (2543, หน้า 5-12) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ว่า อาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษาที่มีคุณสมบัติเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์นั้น การที่จะเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ดีมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ

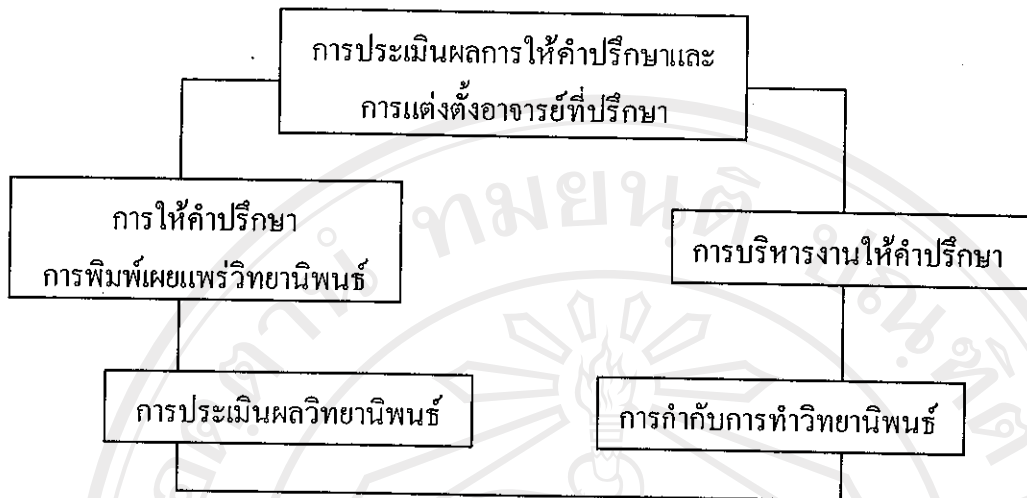
และแนวปฏิบัติในการให้คำปรึกษา คุณสมบัติ และบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงจะสามารถพัฒนาตนให้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาที่มีความรู้ความสามารถมากขึ้น ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์สามารถแยกเป็น 4 หัวข้อ คือ หลักการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ รูปแบบแนวปฏิบัติการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ คุณสมบัติของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ทั้ง 4 หัวข้อ มีดังต่อไปนี้

1. หลักการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

กระบวนการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นรูปแบบของการเรียนการสอน ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และนักศึกษาสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับความถนัด ความต้องการ และจุดมุ่งหมายในการทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ แม้จะมีหลักการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์แต่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไม่อาจใช้รูปแบบเดียวกันในการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาในแต่ละคนจำเป็นต้องใช้รูปแบบที่แตกต่างกันและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับนักศึกษาแต่ละคน

กระบวนการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ เริ่มจากการแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ การบริหารงานการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ การติดตามกำกับการทำวิทยานิพนธ์ การประเมินผลวิทยานิพนธ์ การให้คำปรึกษาในการพิมพ์เผยแพร่วิทยานิพนธ์ และการพิจารณาประเมินผลการให้คำปรึกษาเพื่อใช้ในการแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาในขั้นตอนของกระบวนการดำเนินงานตามวงจรต่อไป การดำเนินการทั้ง 5 ขั้นตอนเป็นสิ่งที่ต้องกระทำต่อเนื่องกันไปเป็นวงจร เมื่อครบวงจรแสดงว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาได้สมบูรณ์ นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาและมีผลงานตีพิมพ์เผยแพร่ รวมถึงอาจารย์ที่ปรึกษามีความรู้ความชำนาญในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์เพิ่มขึ้นในการให้คำปรึกษานักศึกษาคนต่อไปในวงจรรอบใหม่อิงตามแผนภูมิที่ 2 ในขั้นตอนทั้งหมด 5 ขั้นตอนของกระบวนการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ ขั้นตอนที่สำคัญและเป็นหัวใจของการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์คือ การติดตามกำกับการทำวิทยานิพนธ์ เพราะเป็นขั้นตอนสำคัญที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จำเป็นต้องใช้กลยุทธ์และวิธีการต่างๆ ในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

แผนภูมิที่ 2 วงจรการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

ที่มา : นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช (2543 หน้า 6)

หลักการของกระบวนการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยทั่วไปการแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จะต้องแต่งตั้งจากอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิตรงตามสาขาวิชาที่นักศึกษาสนใจจะทำวิทยานิพนธ์ และมีความพร้อมทั้งในด้านองค์ความรู้ทางวิชาการและวิจัย ด้านทักษะการให้คำปรึกษา เวลาในการให้คำปรึกษา และควรจะต้องมีการตัดสินใจร่วมกันระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษาและนักศึกษาที่จะทำงานวิจัยร่วมกัน หากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีความรู้ไม่เพียงพออาจมีการแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมได้ โดยการบริหารงานการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของสถาบันการศึกษาตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ การติดตาม และการประเมินผลการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ หลักในการบริหารการศึกษาให้คำปรึกษาจึงประกอบด้วย หลักการบริหารทุกขั้นตอนของการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ หลักการในขั้นตอนของการวางแผน ควรมีการวางแผนการจัดสรรอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่มีคุณวุฒิ และมีภาระงานการเป็นที่ยอมรับของคณาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่สอดคล้องกับระเบียบของสถาบันการศึกษา และหน่วยงานระดับสูง มีการวางแผนแม่บทในการดำเนินการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับปณิธานของสถาบัน รวมถึงความต้องการของชุมชนและสังคม หลักการในขั้นตอนการดำเนินงานตามแผน มีหลักการว่าสถาบันการศึกษาควรแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาตามหลักการและตามแผนงานที่กำหนดไว้ มีการออกระเบียบปฏิบัติ สำหรับเป็นแนวปฏิบัติของอาจารย์ที่ปรึกษา มีมาตรฐานเดียวกันและความเป็นเอกภาพส่วนขั้นตอนในการติดตามและประเมินผลควรมีมาตรการในการศึกษาติดตามและประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจใช้รูปแบบการประเมินตนเอง (Self Evaluation) หรือการประเมินโดยกลุ่มเพื่อนร่วมงาน (Peer Evaluation) หรือใช้ทั้งสองแบบ

เพื่อให้ได้ข้อมูลป้อนกลับสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษาและสถาบันการศึกษาจะได้นำข้อมูลไปปรับปรุงการปฏิบัติงานต่อไปเพื่อให้กระบวนการให้คำปรึกษาเกิดผลดีต่อนักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษา การติดตามกำกับการทำวิทยานิพนธ์เป็นหน้าที่โดยตรงของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งงานติดตามกำกับการทำวิทยานิพนธ์เป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการให้คำปรึกษา หลักการในการติดตามกำกับการทำวิทยานิพนธ์สรุปได้ว่าการติดตามกำกับต้องทำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง อาจารย์และนักศึกษาต้องรับรู้จุดหมาย และวางแผนปฏิบัติงานร่วมกัน มีการประชุมปรึกษาและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ปรับเปลี่ยนแผนงานให้เหมาะสมตลอดเวลา มีความเข้าใจที่ดีต่อกันยอมรับในบทบาทของกันและกัน อาจารย์ที่ปรึกษามีหน้าที่ที่จะให้นักศึกษาได้พัฒนาเอกลักษณ์ของตน และทำงานวิจัยตรงตามเอกลักษณ์ทางวิชาการ (Academic Identity) ที่ตรงสาขา มีโอกาสพัฒนาความคิดริเริ่ม (Creativity) ตามศักยภาพ โดยที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง (Active Mentor) เป็นที่ปรึกษาแนะนำ (Advisor) เป็นผู้สอน (Tutor) เป็นผู้วิจารณ์ (Critic) เป็นนายงาน (Taskmaster) เป็นแม่แบบ (Model) เป็นผู้ประเมิน (Evaluator) และเป็นผู้ร่วมงานวิจัย (Research Colleague)

เมื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้ดำเนินการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์จนนักศึกษาสามารถทำวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ พร้อมทั้งจะทำการสอบปากเปล่า งานที่ปรึกษาขั้นต่อไปคือการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาในการสอบปากเปล่าและเตรียมรับการประเมินผลวิทยานิพนธ์ แม้ว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จะเป็นกรรมการในการสอบด้วย แต่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องแยกหน้าที่ของตนเอง คือ หน้าที่ในการให้คำปรึกษา และหน้าที่การประเมินผลการสอบ หลักการในการให้คำปรึกษาในการประเมินวิทยานิพนธ์ในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษาควรตรวจสอบว่าวิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์พร้อมจะเข้าสอบได้ และนักศึกษามีความรู้จริงในเรื่องทำวิทยานิพนธ์ ในฐานะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์อาจารย์ที่ปรึกษาต้องมีความเป็นธรรมและเที่ยงตรง ไม่ลำเอียงในการประเมินผลสอบ มีความโปร่งใส และยุติธรรม

การให้คำปรึกษาในการเผยแพร่วิทยานิพนธ์เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา ส่งผลงานวิชาการที่เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ไปขอรับการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ เผยแพร่ผลงานในวารสารวิชาการ หรือการประชุมสัมมนาในระดับนานาชาติ หรือเพื่อพิจารณาผลงานวิจัยดีเด่น หลักการในการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาในการตีพิมพ์เผยแพร่วิทยานิพนธ์นั้น การตีพิมพ์ต้องอยู่บนรากฐานการพิจารณาตัดสินใจของอาจารย์ที่ปรึกษาว่านักศึกษามีความรู้ความสามารถ และความพร้อมที่จะทุ่มเทเวลา แรงงาน และทรัพยากรในการพิมพ์เผยแพร่ระดับใด จากนั้นอาจารย์ที่ปรึกษาควรอธิบายในเรื่องปริมาณ คุณภาพของงาน ตลอดจนผลประโยชน์และผลเสียที่เกิดจากการทำวิทยานิพนธ์ให้มีคุณภาพเพียงพอแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ระดับนานาชาติ

ตามวงจรการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ขั้นตอนสุดท้าย คือ การประเมินผลการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ประกอบการพิจารณาแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในรุ่นใหม่ต่อไป การประเมินผลการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์อาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น การประเมินตนเองของอาจารย์ การประเมินโดยหน่วยงานระดับภาควิชา หรือการประเมินโดยกลุ่มเพื่อน รวมทั้งการประเมินผลจากนิสิตนักศึกษา ผลการประเมินนอกจากเป็นประโยชน์ต่ออาจารย์ในการพัฒนาตนเองยังเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการพิจารณาแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาคด้วย

2. แนวปฏิบัติการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

กระบวนการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ประกอบด้วย การดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ได้แก่ การแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ การบริหารงานการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ การกำกับติดตามการทำวิทยานิพนธ์ การประเมินผลวิทยานิพนธ์ การเผยแพร่วิทยานิพนธ์ Madsen (อ้างใน นงลักษณ์, วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช (2543, หน้า 9) ได้สรุปแนวปฏิบัติของสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษาในการจัดสรร หรือ การแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยทั่วไปมี 3 รูปแบบ คือ

1. สถาบันแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์นับตั้งแต่มีการพิจารณาคัดเลือกนักศึกษาเข้าศึกษาในสถาบัน โดยพิจารณาแต่งตั้งอาจารย์ที่มีความพร้อม มีคุณวุฒิและความรู้ตรงสาขาที่นักศึกษาให้ความสนใจศึกษา รูปแบบนี้นักศึกษาไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมักเกิดปัญหาจากความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาที่ไม่สามารถปรับตัวเข้าหากันได้
2. สถาบันแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการขึ้นเพียงคนเดียวรับผิดชอบให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่นักศึกษาทั้งรุ่นในภาคการศึกษาแรก และแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เมื่อนักศึกษารู้จักอาจารย์ในสถาบัน มีความคุ้นเคยกันแล้ว ซึ่งอาจารย์และนักศึกษาจะได้ตัดสินใจทำงานร่วมกัน รูปแบบดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีโอกาสและมีส่วนร่วมในการเลือกอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้ตรงตามความต้องการของตนเอง ซึ่งปัญหาในการเปลี่ยนอาจารย์ที่ปรึกษามีน้อยกว่าแบบแรกแต่มีผลเสียในเรื่องการแข่งขันกันเลือกอาจารย์ที่มีชื่อเสียงมีความสามารถเป็นที่ปรึกษาของตนเอง
3. สถาบันให้นักศึกษาเลือกอาจารย์ที่ปรึกษาได้โดยอิสระทั้งจากอาจารย์ภายในและภายนอกสถาบัน โดยนักศึกษามีโอกาสเลือกเต็มที่ที่จะเลือกอาจารย์ที่ตนเองนับถือ ศรัทธาไว้วางใจ ผลดีของรูปแบบนี้คือนิสิตนักศึกษาสามารถเข้ากันได้ดีกับอาจารย์ที่ปรึกษา ผลเสียในการเลือกอาจารย์ที่ปรึกษาที่เป็นอาจารย์ภายนอกสถาบันคือการให้คำปรึกษา เวลา รวมถึงมาตรฐานในการดำเนินงาน

การแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทั้งสามรูปแบบมีผลไม่แตกต่างกันหากสถาบันมีอาจารย์จำนวนมาก และทุกคนมีคุณภาพและมาตรฐานทัดเทียมกัน แต่จะมีผลแตกต่างกันมาก

หากสถาบันมีจำนวนอาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษาน้อย และมีคุณภาพแตกต่างกัน รูปแบบแรก มีความเสมอภาคและความเป็นธรรมค่อนข้างสูงในการกระจายภาระงาน เนื่องจากการดำเนินงาน ถูกควบคุมโดยสถาบัน แต่นักศึกษาอาจได้อาจารย์ที่ปรึกษาที่ไม่ตรงกับความต้องการของตนเอง ส่วนรูปแบบที่สองและสามอาจขาดความเป็นธรรมในการกระจายภาระงาน และสิทธิที่นิสิต นักศึกษาควรได้รับในกรณีที่คุณภาพของอาจารย์บัณฑิตศึกษาของสถาบันแตกต่างกัน

แนวปฏิบัติการบริหารงานการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ของสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ เป็นรูปแบบเดียวกัน กล่าวคือ สถาบันกำหนดข้อบังคับ มาตรการ และระเบียบปฏิบัติสำหรับ อาจารย์ที่ปรึกษา นิสิตนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องถือปฏิบัติให้ถูกต้องตรงกัน สิ่งที่แตกต่างกันคือ ความชัดเจนของข้อบังคับ มาตรการ และระเบียบปฏิบัติ เนื่องจากบางสถาบันกำหนดไว้ละเอียด บางสถาบันกำหนดไว้เฉพาะหลักการแบบกว้าง ๆ นอกจากนี้การลงมือปฏิบัติยังแตกต่างกันไปตามสถาบันได้อีกด้วย แม้ว่าแต่ละสถาบันจะมีระเบียบข้อบังคับแล้ว แต่อาจารย์ที่ปรึกษาและ นักศึกษาอาจปฏิบัติแตกต่างไปจากระเบียบข้อบังคับได้หากไม่มีการกำกับติดตามการปฏิบัติงาน ของอาจารย์และนักศึกษา

รูปแบบการให้คำปรึกษาและการกำกับติดตามการทำวิทยานิพนธ์แตกต่างกันตามแนว ปฏิบัติในการให้คำปรึกษารูปแบบการให้คำปรึกษาในการกำกับติดตามการทำวิทยานิพนธ์ออกเป็น 3 รูปแบบตามลักษณะกิจกรรม คือ (1) การสร้างบรรยากาศทางวิชาการ โดยการแสดงความสนใจ และแสดงออกด้วยกริยาและท่าทีในเชิงบวกต่อวิทยานิพนธ์ (2) การอภิปรายโต้แย้งระหว่าง นักศึกษากับอาจารย์เพื่อการพัฒนาแนวคิดและการทำวิทยานิพนธ์แม้เกิดปัญหาข้อขัดข้อง (3) การวางแผนงาน และกำหนดกิจกรรมที่จะพัฒนาการทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง แนวปฏิบัติทั้งสามรูปแบบนี้หากมีการเลือกใช้รูปแบบที่สามเป็นหลัก และรูปแบบ ที่หนึ่งและสองเป็นส่วนเสริมตามกาลอันควรย่อมส่งผลให้การทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาได้ผลดี

แนวปฏิบัติการให้คำปรึกษาในการกำกับติดตามการทำวิทยานิพนธ์เป็น 3 รูปแบบ ตามลักษณะความรู้ความชำนาญของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คือ (1) แบบร่วมมือร่วมใจ (Collaborator Type) ซึ่งรูปแบบนี้เหมาะสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่เป็นอาจารย์ใหม่ ประสบการณ์น้อย ต้องเรียนรู้ไปพร้อมกับนักศึกษา และต้องการมีส่วนร่วมในผลงานวิทยานิพนธ์ ร่วมกับนักศึกษาด้วย (2) แบบไม่เกี่ยวข้อง (Hands Off Type) รูปแบบนี้เป็นแบบที่อาจารย์มีความ เชี่ยวชาญในระดับกลางใช้เป็นแนวปฏิบัติ วางแนวทาง และชี้แนะให้แล้วต้องการให้นักศึกษา ดำเนินการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองโดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีส่วนร่วมในการทำวิทยานิพนธ์ น้อยที่สุด (3) แบบนักวิจัยอาวุโส เป็นรูปแบบที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีความเชี่ยวชาญสูง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มักจะมีโครงการวิจัยขนาดใหญ่ ได้รับทุนวิจัยจำนวนมากนำมาแยก

เป็นโครงการขนาดเล็กมอบหมายให้นักศึกษาทำเป็นวิทยานิพนธ์ โดยจัดสรรเงินสนับสนุนการวิจัยตามสมควร แต่บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในส่วนที่เป็นหลักการสำคัญยังคงเป็นรูปแบบเดียวกัน

แนวปฏิบัติในขั้นตอนการให้คำปรึกษาเพื่อให้นักศึกษาสอบปากเปล่าและรับการประเมินวิทยานิพนธ์มีรูปแบบการให้คำปรึกษาเช่นเดียวกับขั้นตอนการติดตามและกำกับการทำวิทยานิพนธ์ แต่ขั้นตอนนี้อาจารย์ที่ปรึกษาจะมีบทบาทในการให้คำปรึกษาแล้ว ยังมีบทบาทในฐานะผู้ประเมิน ส่วนแนวปฏิบัติการให้คำปรึกษาเพื่อให้นักศึกษาได้พิมพ์เผยแพร่วิทยานิพนธ์อาจทำได้ 3 รูปแบบ คือ (1) แบบให้นักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Self Help Type) รูปแบบนี้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หรือสถาบันจัดทำคู่มือ หรือโปรแกรมการศึกษาด้วยตนเอง สำหรับนักศึกษาใช้ประโยชน์ เป็นการให้คำปรึกษาผ่านทางคู่มือหรือสื่ออื่น ๆ วิธีนี้ประหยัดแต่ไม่ค่อยได้ผลดีเท่ารูปแบบที่สอง (2) แบบการให้คำปรึกษาเฉพาะตัว รูปแบบนี้ดีกว่ารูปแบบแรก แต่อาจจะเป็นวิธีที่ไม่ประหยัด และ (3) แบบริเริ่มและร่วมมือร่วมใจ วิธีนี้อาจเริ่มต้นจากบุคคล ภาควิชา คณะ หรือสถาบันก็ได้ บุคคล/หน่วยงานมีส่วนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม โดยอาจทำเป็นโครงการหรือเป็นกิจกรรมต่อเนื่อง

3. คุณสมบัติของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ทบวงมหาวิทยาลัย (2548) ได้ประกาศเรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548 กำหนดไว้ว่า อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ต้องเป็นอาจารย์ประจำมีคุณวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่า หรือเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ในสาขาวิชานั้น หรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน และต้องมีประสบการณ์ในการทำวิจัยที่มีส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา

2. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม (ถ้ามี) ต้องเป็นอาจารย์ประจำ หรือผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบันมีคุณวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่าหรือเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน และต้องมีประสบการณ์ในการทำวิจัยที่มีส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2547ค, หน้า 6) ได้กำหนดคุณสมบัติของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ว่า อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หรือประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ต้องเป็นอาจารย์ประจำผู้ได้รับปริญญาเอก หรือเทียบเท่าในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน และมีผลงานวิจัยเพิ่มเติม จากงานวิจัยที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา

หรือเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ ส่วนคุณสมบัติอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระหรือประธานกรรมการที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระต้องเป็นอาจารย์ประจำ ผู้ได้รับปริญญาเอก หรือเทียบเท่า หรือเป็นผู้ได้รับปริญญาโทหรือเทียบเท่าที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ หรือ เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ ในสาขาวิชานั้น หรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กันหรือเป็นอาจารย์พิเศษที่มีประสบการณ์เป็นที่ยอมรับในวงการหรือวิชาชีพนั้น ๆ ทั้งนี้อาจารย์ประจำจะต้องมีผลงานวิจัยเพิ่มเติมจากงานวิจัยที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา

ในขณะที่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล (2546, หน้า 8) กำหนดคุณสมบัติของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ดังนี้ อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์ หลักสูตรปริญญาโท ต้องได้รับปริญญาเอกหรือเทียบเท่าหรือเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน ต้องมีประสบการณ์ในการทำวิจัยที่มีใช้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2545, หน้า 4) กำหนดคุณสมบัติของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในหลักสูตรปริญญาโทและ/หรือปริญญาเอก มีคุณสมบัติ ดังนี้ ได้รับปริญญาเอกหรือเทียบเท่า หรือดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ในสาขาวิชานั้น หรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน และมีผลงานวิจัย หรือผลงานทางวิชาการตามที่บัณฑิตวิทยาลัยกำหนด หรือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตามที่บัณฑิตวิทยาลัยกำหนด

ส่วน มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2544, หน้า 5) ได้กำหนดคุณสมบัติอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หรือการศึกษาอิสระ (Advisor) หมายถึง อาจารย์ประจำที่คณะแต่งตั้งเพื่อให้ทำหน้าที่พิจารณาเค้าโครงวิทยานิพนธ์หรือการศึกษาอิสระ ให้คำแนะนำและควบคุมดูแลการทำวิทยานิพนธ์หรือการศึกษาอิสระของนักศึกษา ทั้งนี้ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หรือการศึกษาอิสระต้องมีคุณสมบัติดังนี้ หลักสูตรปริญญาโทหรือปริญญาตรี ต้องเป็นผู้มีคุณวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่าในสาขาวิชานั้น หรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน หรือดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน หลักสูตรปริญญาโทหรือปริญญาตรี ต้องเป็นผู้มีคุณวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่าในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กันหรือดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน และเป็นผู้มีผลงานวิจัยที่มีใช้ส่วนหนึ่งของการศึกษา คุณสมบัติของอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมในการควบคุมวิทยานิพนธ์ หรือ การศึกษาอิสระ (Co-advisor) หมายถึง อาจารย์ประจำหรือผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่คณะแต่งตั้ง เพื่อให้ทำหน้าที่ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หรือการศึกษาอิสระในการพิจารณาเค้าโครง

วิทยานิพนธ์หรือการศึกษานิพนธ์รวมทั้งช่วยเหลือให้คำแนะนำและควบคุมดูแลการทำวิทยานิพนธ์หรือการศึกษานิพนธ์ของนักศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ (2541, หน้า 7) กำหนดคุณสมบัติอาจารย์ประจำบัณฑิตทำหน้าที่ควบคุมวิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ และการศึกษานิพนธ์ สำหรับหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต ปริญญาโท และประกาศนียบัตรบัณฑิตชั้นสูง มีคุณสมบัติดังนี้

1. มีวุฒิปริญญาตรีบัณฑิตหรือเทียบเท่า และมีผลงานทางวิจัยเพิ่มนอกจากที่ทำเพื่อรับปริญญา หรือ
2. ดำรงตำแหน่งทางวิชาการระดับรองศาสตราจารย์หรือสูงกว่า หรือ
3. เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความชำนาญพิเศษที่คณะกรรมการบัณฑิตศึกษาพิจารณาเห็นว่าเหมาะสม

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี (2539, หน้า 13) ได้กำหนดคุณสมบัติของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ไว้ดังนี้ (1) ได้ปริญญาเอก หรือ เทียบเท่าในสาขาวิชาของวิทยานิพนธ์หรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน และมีผลงานวิจัยอื่นนอกเหนือจากงานวิจัยที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา หรือ (2) ได้รับปริญญาโท หรือเทียบเท่าในสาขาวิชาของวิทยานิพนธ์หรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กันและดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ หรือเป็นผู้ชำนาญพิเศษในสาขาวิชาของวิทยานิพนธ์ที่สภาวิชาการรับรอง

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สรุปได้ว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จะต้องเป็นอาจารย์ประจำ และมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอกหรือดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ในสาขาวิชานั้น ๆ หรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กันและจะต้องมีผลงานวิจัยเพิ่มเติมจากงานวิจัยที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา

4. บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

นักการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ดังนี้

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2547ก, หน้า 23) ได้กำหนดหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระว่าเป็นผู้ที่มีหน้าที่แนะนำและดูแลงานวิจัยของนักศึกษา

สำหรับ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล (2546, หน้า 8) ได้กำหนดหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ดังนี้

1. ให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาแก่นักศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาทางทฤษฎี แนวคิด และวิธีการศึกษาวิจัย รวมทั้งการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

2. ให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาแก่นักศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาทางทฤษฎี แนวคิดการเขียนวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์ และการใช้ภาษา
3. ให้ความเห็นชอบในการขอสอบวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์ของนักศึกษา
4. ประเมินผลการทำวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์ทุกภาคการศึกษาจนกว่าการทำวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์จะแล้วเสร็จ

ส่วน Winston และ Polkosnik (อ้างใน นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช 2543, หน้า 13-14) ได้สรุป บทบาทหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ไว้ 5 ประการ คือ (1) บทบาทในการศึกษาค้นคว้าสามารถเป็นแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ อาจารย์ที่ปรึกษาต้องรู้กฎระเบียบ นโยบายของภาควิชาหรือหน่วยงาน โดยสามารถให้คำแนะนำที่ถูกต้องแก่นักศึกษาที่อยู่ในความดูแลได้ (2) บทบาทในด้านปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักศึกษา และทำให้นักศึกษามีความคุ้นเคยกับหน่วยงาน สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมของเพื่อนนักศึกษาและอาจารย์ในภาควิชา (3) บทบาทในการสนับสนุน ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาควรให้การสนับสนุนนักศึกษาที่อยู่ในความดูแลอย่างดีไม่ว่าบรรยากาศภายในหน่วยงานจะเป็นอย่างไรนักศึกษาควรเกิดความรู้สึกว่าอาจารย์ที่ปรึกษาของตนเองเป็นผู้ที่เข้าใจและให้การสนับสนุนตนเองเสมอ (4) บทบาทในการเป็นแบบอย่างอาจารย์ที่ปรึกษาควรสามารถทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษาที่อยู่ในความควบคุมดูแลได้ ไม่ว่าจะเป็นบทบาทของการสอนหรือวิจัย (5) บทบาทในการพัฒนาอาชีพของนิสิตนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาควรเป็นผู้ทำให้เกิดกระบวนการทางสังคมที่นำไปสู่การพัฒนาอาชีพของนักศึกษา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี (2539, หน้า 13) ได้กำหนดหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ดังนี้

1. ให้คำแนะนำและแก่นักศึกษาเกี่ยวกับวิธีการศึกษาวิจัย และการตัดสินใจปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะที่นักศึกษาดำเนินการศึกษาค้นคว้าวิจัย
2. ให้คำแนะนำนักศึกษากับการเขียนวิทยานิพนธ์ทั้งเชิงวิชาการและเชิงภาษา
3. ประเมินความคืบหน้าการทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาในแต่ละภาคการศึกษา และรายงานผลการปฏิบัติต่อหัวหน้าสาขาวิชา

ลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ดี

ลักษณะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ดีมีนักวิชาการและหน่วยงานได้กำหนดลักษณะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ดังนี้

นางลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช (2543, หน้า 13) กล่าวว่า ลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษาที่ดีต้องมีคุณสมบัติด้านวิชาการ มีความเป็นนักวิชาการ นักวิจัย เป็นผู้ที่แสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีความรู้ทันสมัยก้าวทันต่อความก้าวหน้าในศาสตร์ของตนเอง และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้นิสิตนักศึกษายึดถือหรือเลียนแบบได้ ซึ่งคุณสมบัติด้านนิสัยและพฤติกรรมส่วนบุคคลประกอบด้วยคุณสมบัติ 5 ด้าน คือ (1) มีความเป็นครูสามารถถ่ายทอดความคิดให้นิสิตนักศึกษาเข้าใจง่าย เป็นรูปธรรม (2) มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีความคิดเชิงวิพากษ์ สามารถให้ข้อคิดเห็น ชี้แนะแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์ที่ถูกต้อง ไม่หลงทางหรือหลงประเด็น (3) มีเวลาในการดูแลนิสิตนักศึกษาอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน และให้เวลาแก่นิสิตอย่างเพียงพอ (4) เป็นผู้มีจิตใจพร้อมที่จะให้การดูแลนิสิตนักศึกษาในความดูแล ด้วยความเข้าใจ เห็นใจ ใส่ใจและปรารถนาดีต่อนิสิตนักศึกษา ให้ความสนทนสนมและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับนิสิตนักศึกษาเหมือนเป็นเพื่อนร่วมงาน (5) เป็นแหล่งข้อมูลที่ดีของนิสิตนักศึกษามีข้อมูลพร้อมที่จะให้คำแนะนำที่ดีรอบรู้ทั้งกฎระเบียบ นโยบายของภาควิชา คณะหรือมหาวิทยาลัย กำหนดการหรือเงื่อนไขการสอบ เกณฑ์การวัดและประเมินผล หรือเงื่อนไขการขอสำเร็จการศึกษาต่าง ๆ ที่จำเป็น ซึ่งทำให้นิสิตนักศึกษาสามารถวางแผนการทำงานของตนเองได้อย่างเหมาะสม

สำหรับ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2547ข, หน้า 3) ได้กำหนดลักษณะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ดีไว้ดังนี้

1. ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ปรับแต่งประเด็นปัญหาการทำวิจัย หัวข้อวิทยานิพนธ์ และแผนดำเนินการวิจัย รวมทั้งการเตรียมเอกสาร โครงร่างวิทยานิพนธ์
2. ช่วยวางแผนและการเตรียมปฏิบัติงานวิจัยของนักศึกษา
3. ให้ข้อคิดเห็น วิจาร์ณ และอภิปรายผลงานวิจัยเป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสม
4. มีเวลาให้นักศึกษาพบอย่างสม่ำเสมอ และสนับสนุนนักศึกษาให้เข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการต่าง ๆ ของสาขาวิชา เช่น การประชุมวิชาการ การสัมมนา หรือการส่งบทความวิชาการเพื่อการตีพิมพ์
5. ให้คำแนะนำ ตรวจ และวิจารณ์งานเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาโดยไม่ชักช้า
6. ดูแลสนับสนุนหรือแม้กระทั่งผลักดันให้นักศึกษาทำงานให้สำเร็จในเวลาอันสมควร

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ดี ควรทำความเข้าใจถึงแนวปฏิบัติ กฎ ระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำงานวิจัย การเขียนวิทยานิพนธ์ทั้งรูปแบบและข้อกำหนดทั้งปวง เพื่อให้สามารถให้คำแนะนำที่ถูกต้องแก่นักศึกษาของตน การไม่พยายามเรียนรู้ข้อกำหนดฯ และให้คำแนะนำไปตามความเข้าใจของตนเอง มักสร้างปัญหาให้กับนักศึกษาของตนเองในภายหลังเสมอ

การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

เนื่องด้วยการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และการค้นคว้าแบบอิสระตามความเป็นจริงและความคาดหวังของนักศึกษามหาบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ยังไม่ปรากฏถึงการศึกษาวิจัย ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาผลการวิจัยที่มีลักษณะซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา มีดังนี้

สิริรัตน์ คุณจักร (2539, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การวิเคราะห์ตัวแปรจำแนกความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ระหว่างนิสิตระดับมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่สำเร็จการศึกษาภายในสองปีการศึกษาและมากกว่าสองปีการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่สามารถจำแนกการทำวิทยานิพนธ์สำเร็จระหว่างนิสิตที่สำเร็จการศึกษาภายใน 4 ภาคการศึกษาและ 5-6 ภาคการศึกษา ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 2 ปัจจัย คือปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวนิสิตที่ทำวิทยานิพนธ์และปัจจัยที่สนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือปัจจัยเกี่ยวกับตัวนิสิตที่ทำวิทยานิพนธ์ ได้แก่ (1) การตามล่าศึกษาต่อจนทำวิทยานิพนธ์สำเร็จหรือกลับไปทำงานควบคู่กับทำวิทยานิพนธ์ (2) ความรู้ความสามารถของนิสิตในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความสามารถในการอ่านและเขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และความสามารถในการเลือกเทคนิคการวิเคราะห์ทางสถิติ (3) ลักษณะนิสัยส่วนบุคคล และ (4) อายุ ส่วนปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์ ได้แก่ (1) เวลาในการให้คำปรึกษาและการให้กำลังใจจากอาจารย์ที่ปรึกษา (2) ความต่อเนื่องในการทำวิทยานิพนธ์และการบริหารเวลา (3) งบประมาณในการทำวิทยานิพนธ์ (4) ผู้ช่วยในการทำวิทยานิพนธ์ ขั้นตอนการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การตรวจคำผิดและการพิมพ์วิทยานิพนธ์ (5) แหล่งข้อมูล (6) ความร่วมมือของกลุ่มตัวอย่าง (7) การใช้เวลาในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยของผู้ทรงคุณวุฒิ และ (8) ความถูกต้อง รวดเร็วและตรงต่อเวลาของผู้พิมพ์วิทยานิพนธ์

สำหรับ แก้วศรีมา ปันหุ่น (2540 , หน้า 114) ได้ศึกษาบทบาทของครูและความต้องการของนักเรียนเกี่ยวกับการแนะแนวในโรงเรียน สังกัดงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการบริการให้คำปรึกษาในระดับมากทุกเรื่อง เรียงลำดับดังนี้ การดูแลรักษาสุขภาพ การเตรียมตัวสอบ การปรับตัวในการเรียน การเรียนต่อสถาบันต่าง ๆ การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม การปฏิบัติตัวในการเข้าสู่สังคม การครองตน

ในวัยรุ่น รายละเอียดเกี่ยวกับงานอาชีพ การปรับตัวในการคบเพื่อน การเตรียมตัวเข้าทำงาน การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล และการเข้าไปปรึกษากับครู นักเรียนก็มีความต้องการครูที่ให้คำปรึกษาอย่างเป็นกันเองและเข้าใจนักเรียนด้วย

ส่วน จิตราภรณ์ อุดตโม และคณะ (2541, หน้า 80) ได้ศึกษา บทบาทบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในการขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่า อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระไม่มีเวลาให้คำปรึกษาแนะนำในการวิจัย ซึ่งนักศึกษาต้องการทำวิจัยเป็นและรู้วิธีการวิจัยที่ดี ตลอดจนผู้บริหารที่ใช้บัณฑิตก็มีความเห็นและต้องการบุคลากรที่รู้วิธีวิจัยหรือนำไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาหน่วยงานเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาเทคนิควิชาชีพโดยวิธีวิเคราะห์วิจัย

ขณะที่ เตชะ พรุ่งล้ำภู (2541, หน้า 100) ได้ศึกษาการพัฒนาคณาจารย์ใน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า ความต้องการในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคณาจารย์ด้านการสอน เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมเป็นรายชื่อ ปรากฏว่า ความต้องการจัดกิจกรรมพัฒนาคณาจารย์ ด้านการสอน ทุกข้อจะมีความต้องการมาก ในด้านการวิจัย เมื่อพิจารณาความต้องการกิจกรรมพัฒนาคณาจารย์ ด้านการวิจัยโดยส่วนรวม พบว่า ทุกกิจกรรมมีความต้องการมาก เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวม จำแนกเป็นรายชื่อ ปรากฏว่า กิจกรรมการวิจัยประยุกต์ เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและแก้ปัญหาของประเทศได้จึงมีความต้องการมากที่สุด ในขณะที่การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยและกิจกรรมการประชุมวิชาการประจำปี เพื่อเผยแพร่ผลงาน การวิจัยมีความต้องการต่ำสุด

ส่วน พิภูล เอกวรารุณ (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ปัญหาในการทำวิทยานิพนธ์ของ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่า นิสิตเรียนโดยไม่ได้หาประเด็นปัญหาการเขียนโครงการวิทยานิพนธ์พร้อมไปด้วย ไม่สามารถควบคุมตนเองให้ทำตามแผนที่วางเอาไว้ เครียดและวิตกกังวลสูงในการทำงาน เนื่องจากเสียค่าใช้จ่าย ในการจ้างพิมพ์งานและต้องดูแลครอบครัวทำให้ไม่มีเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ส่วนปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการทำวิทยานิพนธ์ คือ ขาดทักษะการเขียนความสำคัญของปัญหา ต้องแก้ไขหลายครั้งและต้องรอให้เรียนรายวิชาต่าง ๆ ที่หลักสูตรกำหนดจบก่อนจึงจะเขียนได้ ใช้เวลาหาประเด็นปัญหามานาน ขาดความรู้และประสบการณ์ในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ และผู้เชี่ยวชาญใช้เวลาในการตรวจงานนานเก็บข้อมูลได้กลับมาช้าและไม่ครบจำนวนที่ส่งไป ใช้เวลานาน และเก็บในวันหยุดหรือหลังเลิกเรียนทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่ให้ความร่วมมือ ขาดทักษะการเขียนและใช้โปรแกรมทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกรรมการ

ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คือ อาจารย์มีภาระงานมากไม่มีเวลาให้คำปรึกษา ส่วนปัญหาที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างหลักสูตรและข้อกำหนดของการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา คือ นิติศรียศและวิศกรกมลกล้วสอบประมวลความรู้ไม่ผ่านก่อนที่จะทำวิทยานิพนธ์ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการของห้องสมุดและการให้บริการของบัณฑิตวิทยาลัยคือ หนังสือและเอกสารค่อนข้างเก่ามีจำนวนน้อย คู่มือการเขียนวิทยานิพนธ์ไม่เป็นปัจจุบันและมีตัวอย่างการอ้างอิงไม่ครบถ้วน

ขณะที่ ศุภลักษณ์ ล้อมลาย และ ศศิธร ไทบรินทร์ (2541, หน้า 51) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ต่อการแนะนำ ความรู้ และให้การปรึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พบว่า นักศึกษาคาดหวังในด้านคุณสมบัติเฉพาะบุคคลของอาจารย์ที่ปรึกษา คือ อาจารย์มีลักษณะความเป็นคนมีคุณธรรมและเมตตาธรรม เป็นผู้มีประสบการณ์ในการเป็นประธานหรือกรรมการที่ปรึกษา และควรมีประสบการณ์ในการวิจัยมาก่อน ทางด้านความรู้ความสามารถของอาจารย์ที่ปรึกษา นักศึกษาคาดหวังไว้มากที่สุดคือ อาจารย์ต้องให้คำปรึกษา คำแนะนำเกี่ยวกับระเบียบที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์ได้เป็นอย่างดี ทางด้านมนุษยสัมพันธ์ของอาจารย์ที่ปรึกษา สิ่งที่นักศึกษาคาดหวังมากที่สุดคือ อาจารย์ต้องเป็นผู้ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักศึกษาและผู้อื่น ขณะเดียวกันต้องรู้จักใช้คำพูดที่เหมาะสมและสุภาพอ่อนโยน ทางด้านการวางแผน การติดตามการดำเนินงานของอาจารย์ที่ปรึกษา นักศึกษาคาดหวังไว้มากที่สุดคือ อาจารย์ต้องเป็นผู้มีการวางแผนการปฏิบัติอย่างชัดเจน รวมถึงมีการแนะนำให้แก่นักศึกษาในความดูแลสามารถวางแผน การวิจัยล่วงหน้าได้ ด้านการวิจัยของอาจารย์ที่ปรึกษา นักศึกษาคาดหวังมากที่สุดคือ อาจารย์ควรทำการแนะนำในเรื่องที่ตนเองมีความสนใจมากที่สุด

ส่วน ปราณี หะชัน (2542 หน้า 38) ได้ศึกษาการปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริงและที่คาดหวังของอาจารย์ที่ปรึกษาในทัศนะของนักศึกษาคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมนักศึกษาเห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาคณะเกษตรศาสตร์ ปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริงได้น้อยกว่าบทบาทที่คาดหวังทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านวิธีการให้คำปรึกษา ด้านบุคลิกภาพ ด้านการให้ความช่วยเหลือนักศึกษา และด้านการพัฒนานักศึกษา เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน นักศึกษามากกว่าร้อยละ 50 เห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษาได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการในการลงทะเบียนเรียนและให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีแสวงหาความรู้ ด้านวิธีการให้คำปรึกษา ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักศึกษา ด้านการพัฒนานักศึกษาได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และส่งเสริมให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการทำงาน และในด้านบุคลิกภาพอาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริงทุกเรื่อง สำหรับด้านการให้ความช่วยเหลือนักศึกษา ตามบทบาทที่เป็นจริงนักศึกษามากกว่าร้อยละ 50 เห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาไม่ได้

ปฏิบัติคือ การกำหนดวัน เวลาที่นักศึกษาจะพบได้ไว้ที่ห้องทำงาน ด้านการให้ความช่วยเหลือ นักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับที่พักในระหว่างศึกษาไม่ได้ช่วยเหลือ ในการเข้าพักหอพักในมหาวิทยาลัย และไม่ได้ช่วยเหลือแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเงิน

สำหรับ สมยศ พันธุ์สิกร (2542, หน้า 42) ได้ศึกษาการปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริง และที่คาดหวังของอาจารย์ที่ปรึกษาในทัศนะของนักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยเทคนิคลำปาง พบว่า ในด้านการศึกษานักเรียน นักศึกษา โดยส่วนรวมแล้วนักเรียน นักศึกษาจำนวนมากมีความคาดหวังที่จะให้อาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติมากในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับบทบาทด้านการศึกษานักเรียน นักศึกษา ในทุกเรื่อง แต่การปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริงของอาจารย์ที่ปรึกษาในด้านนี้อาจารย์ที่ปรึกษาได้ปฏิบัติปานกลางเกือบทุกเรื่อง สำหรับการให้ความรู้เกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ในการเรียนและการให้คำแนะนำในการลงทะเบียนเรียน นักเรียน นักศึกษา เห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาได้ปฏิบัติมาก ส่วนการรายงานผลการเรียนของนักศึกษาให้ผู้ปกครองทราบอาจารย์ที่ปรึกษาได้ปฏิบัติปานกลางค่อนข้างน้อย และเมื่อเทียบความคิดเห็นในการปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริงและที่คาดหวังของนักเรียน นักศึกษาที่มีต่ออาจารย์ที่ปรึกษาในด้านนี้ พบว่า เกือบทุกเรื่อง อาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติจริงต่ำกว่าที่คาดหวัง ส่วนด้านสวัสดิการ นักเรียน นักศึกษาจำนวนมากคาดหวังให้อาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติมากในทุกเรื่อง ยกเว้นการให้คำแนะนำในด้านการแก้ปัญหาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย มีความคาดหวังให้อาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติปานกลาง ส่วนการปฏิบัติจริงของอาจารย์ในด้านนี้ได้ปฏิบัติปานกลางทุกเรื่อง ส่วนในด้านการพัฒนานักเรียน นักศึกษา โดยรวมแล้วนักเรียน นักศึกษา มีความคาดหวังให้อาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติมากในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับบทบาทด้านการพัฒนานักเรียน นักศึกษา ในทุกเรื่อง แต่การปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริงของอาจารย์ที่ปรึกษาในด้านนี้ อาจารย์ที่ปรึกษาได้ปฏิบัติปานกลางเกือบทุกเรื่อง สำหรับการให้ความรู้เกี่ยวกับระเบียบวินัยและข้อบังคับต่าง ๆ ของสถานศึกษา นักเรียน นักศึกษา เห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาได้ปฏิบัติมากและเมื่อเทียบความคิดเห็นในการปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริงและที่คาดหวังของนักเรียน นักศึกษา ที่มีต่ออาจารย์ที่ปรึกษาในด้านนี้พบว่า อาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติต่ำกว่าที่นักเรียน นักศึกษาคาดหวังเกือบทุกเรื่อง และในด้านอาชีพ นักเรียน นักศึกษาจำนวนมากมีความคาดหวังให้อาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติมากในทุกเรื่องในเรื่องการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการศึกษาและการเตรียมตัวในการศึกษาในระดับสูงขึ้นไป และการเสริมสร้างให้มีคุณภาพภูมิใจในวิชาชีพที่กำลังศึกษานั้นอาจารย์ได้ปฏิบัติมาก ข้อเสนอแนะของนักเรียน นักศึกษา พบว่า อาจารย์ที่ปรึกษาควรเป็นอาจารย์ที่สอนในแผนกวิชาช่างของนักศึกษาและควรเสนอให้แต่งตั้งโดยนักเรียน นักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา 1 คน ควรรับผิดชอบดูแลนักเรียน นักศึกษา 20-25 คน และรับผิดชอบตลอด

หลักสูตร อาจารย์ที่ปรึกษาควรพบนักเรียน นักศึกษาทั้งกลุ่มสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 30 นาที และเมื่อนักศึกษาต้องการรับคำปรึกษา ควรพบอาจารย์ที่ปรึกษาโดยไม่ต้องนัดหมาย

ในปีเดียวกัน อัญชลี หม่องพะสัน (2542, หน้า 54) ได้ศึกษาความคาดหวังของนักเรียนที่มีต่อบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษาในการแนะแนวของโรงเรียนน้ำคิงวิทยาคม อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พบว่า บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาในการให้การแนะแนวด้านส่วนตัวและสังคม นักเรียนเสนอแนะว่าอาจารย์ที่ปรึกษาควรมีบุคลิกภาพยิ้มแย้มแจ่มใส มีอารมณ์มั่นคง มีเหตุผล มีความยุติธรรม มีความเป็นกันเอง น่าไว้วางใจ มีความรับผิดชอบ มีความน่าเชื่อถือมากที่สุด รองลงมามีนักเรียนเสนอแนะว่าอาจารย์ที่ปรึกษาควรให้คำปรึกษาปัญหาส่วนตัว ครอบครัวยุติธรรม และการเรียน ควรอบรมนักเรียนเรื่องความประพฤติ กิริยามารยาท และเข้มงวดกวดขันเรื่องวินัย และควรให้ความสนใจใส่ดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด สนใจดูแลอย่างทั่วถึง เข้าใจนักเรียนโดยเฉพาะเข้าใจว่านักเรียนอยู่ในช่วงวัยรุ่นมีอารมณ์และการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ตามลำดับ

สำหรับ ดวงใจ ดิยวลีย์ (2543, หน้า 105) ได้ศึกษาผลกระทบของนโยบายกำหนดขนาดกำลังคนภาครัฐ : กรณีอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า งานอาจารย์ที่ปรึกษานักศึกษานโยบายกำหนดขนาดกำลังคนภาครัฐมีผลกระทบต่องานอาจารย์ที่ปรึกษานักศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาเหตุที่นโยบายมีผลกระทบต่องานอาจารย์ที่ปรึกษานักศึกษา อาจเป็นเพราะอัตรากำลังอาจารย์มีจำนวนน้อย ในขณะที่จำนวนนักศึกษาเพิ่มขึ้น ทำให้อาจารย์จะต้องรับผิดชอบนักศึกษามากขึ้น ซึ่งผลต่องานอาจารย์ที่ปรึกษานักศึกษาทั่วไป เนื่องจากอาจารย์มีเวลาในการให้คำแนะนำแก่นักศึกษาน้อยลง และจะเป็นปัญหามากกับงานอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยเฉพาะในระดับบัณฑิตศึกษา ที่มีแผนการทำวิทยานิพนธ์ และในบางภาควิชาที่ขาดแคลนอาจารย์ที่มีคุณสมบัติสำหรับการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ปีเดียวกัน นิรมล เกตุวงศ์ (2543, หน้า 53) ได้ศึกษาความต้องการบริการให้คำปรึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแม่ทะประชาสามัคคี จังหวัดลำปาง พบว่า ความต้องการวิธีการในการให้คำปรึกษานักเรียนส่วนใหญ่มีความต้องการให้มีวิธีการในการให้คำปรึกษาแบบรายบุคคล และต้องการผู้ให้คำปรึกษาที่มีลักษณะไว้วางใจได้ ต้องการให้มีการจัดบริการให้คำปรึกษาสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ต้องการให้บริการให้คำปรึกษาในห้องแนะแนว ต้องการให้มีการจัดบริการให้คำปรึกษาทุกช่วงเวลาที่นักเรียนอยู่ในโรงเรียน ต้องการให้มีการจัดตารางเวลาให้นักเรียนเลือกช่วงเวลารับบริการให้คำปรึกษาเอง และจากคำถามปลายเปิด พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความต้องการให้บุคลากรทำหน้าที่ให้บริการให้คำปรึกษามีคุณลักษณะ คือ มีมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่ ใจดี เป็นกันเอง อารมณ์ดี พุฒสุภาพ จริงใจ เข้าใจนักเรียน มีความรับผิดชอบ และยอมรับฟัง

ความคิดเห็นของผู้อื่นและบุคลากรผู้ให้คำปรึกษาควรเป็นผู้มีประสบการณ์ในการจัดบริการ ให้คำปรึกษาและควรเป็นผู้ที่เชื่อถือได้ เป็นที่ไว้วางใจของนักเรียน และเก็บความลับได้ดี

ในขณะที่ จงกลณี มณีเดช (2544, หน้า 63-70) ได้ศึกษา การปฏิบัติตามบทบาทของ อาจารย์ที่ปรึกษาตามทัศนะของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า โดย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การปฏิบัติตามบทบาทของอาจารย์ที่ ปรึกษาอยู่ในระดับมาก คือ ด้านบุคลิกภาพ ส่วนการปฏิบัติตามบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาอยู่ใน ระดับปานกลาง คือ ด้านการให้ความช่วยเหลือนักศึกษา การปฏิบัติตามบทบาทของอาจารย์ที่ ปรึกษาซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าประเด็นอื่น คือ ด้านวิชาการ เมื่อพิจารณารายข้อของแต่ละด้านเรียงลำดับ จากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านวิชาการ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ พบว่า การปฏิบัติตามบทบาทของอาจารย์อยู่ในระดับมาก คือ ให้ความรู้เกี่ยวกับการ ลงทะเบียนเรียน ให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีแสวงหาความรู้ รองลงมา การปฏิบัติตามบทบาทของ อาจารย์ที่ปรึกษาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ให้คำปรึกษานักศึกษาที่มีผลการเรียนต่ำ ให้ความรู้ เกี่ยวกับหลักสูตร ส่วนการปฏิบัติตามบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าประเด็นอื่น คือ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลื่อนสอบ ด้านวิธีการให้คำปรึกษา พบว่า การปฏิบัติตามบทบาทของ อาจารย์ที่ปรึกษาตามทัศนะ ด้านวิธีการให้คำปรึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วน ปัญหาของนักศึกษาพบว่า ปัญหาด้านวิชาการ นักศึกษาได้ข้อมูลผิดพลาด เพราะอาจารย์ให้ข้อมูล ทางวิชาการผิดพลาด ขาดข้อมูลข่าวสารทางวิชาการในเรื่องใหม่ ๆ ปัญหาในด้านวิธีการให้ คำปรึกษา นักศึกษามีเวลาว่างไม่ตรงกับอาจารย์ที่ปรึกษา และไม่รู้เวลาว่างของอาจารย์ที่ปรึกษาเพราะ อาจารย์ไม่มีปฏิทินนัดหมาย นักศึกษามีสิทธิเข้าพบอาจารย์ที่ปรึกษาไม่เท่าเทียมกัน ไม่ได้รับการ ติดตามเอาใจใส่จากอาจารย์ ที่ปรึกษา และการเข้าไปปรึกษาแต่ละครั้งใช้เวลานาน

ในปีเดียวกัน เลขา กบิลสิงห์ (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา บทบาทและคุณลักษณะ อาจารย์ที่ปรึกษาตามความคิดเห็นของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา เขตจังหวัดนครปฐม พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษามีบทบาทในการให้คำปรึกษาด้านวิชาการ ด้านการ ปรับตัวและสังคม และด้านอาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เมื่อพิจารณารายละเอียด แต่ละด้าน พบว่า ด้านวิชาการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับแรก คือ ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ วิธีการเรียนและการแก้ไขปัญหาทางการเรียน ลำดับสุดท้ายคือการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับวิธีการ โอนย้ายคณะ ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการขอรับคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษา โดยภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการขอรับ คำปรึกษาที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับแรก คือ อาจารย์ที่ปรึกษากับนักศึกษามีเวลาว่างไม่ตรงกันและ ลำดับสุดท้ายคือ การนำเรื่องของนักศึกษาไปเล่าให้ผู้อื่นฟังโดยเห็นเป็นเรื่องขบขัน

ขณะที่ จิรพันธ์ เกรือสาร (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษา นักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่า บทบาทหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาตามความคิดเห็นของนักศึกษา โดยภาพรวม จำแนกตามชั้นปี และสาขา ให้ความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษา ทั้ง 4 ด้านในระดับค่อนข้างมาก ยกเว้นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ให้ความสำคัญในระดับมากในการสร้าง บุคลิกภาพ เจตคติและการมีศรัทธาในอาชีพครู และนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ให้ความสำคัญในระดับ ค่อนข้างน้อยในด้านการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักศึกษา บทบาทหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาที่นักศึกษาให้ความสำคัญในแต่ละด้านมีดังนี้ ด้านการให้คำปรึกษา ด้านวิชาการและวิชาชีพครู คือ สร้างขวัญและกำลังใจแก่นักศึกษาในการประกอบวิชาชีพครู และ ให้ความรู้ในเรื่องการเลือกวิชาเรียนและการลงทะเบียน ด้านการเสริมสร้างบุคลิกภาพ เจตคติ และ การมีศรัทธาในอาชีพครู คือ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา และแนะนำและสร้างเสริมให้นักศึกษา มีคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม ด้านการให้คำปรึกษาในปัญหาส่วนตัว หรือปัญหาทั่วไป คือ ปกปิดความลับของนักศึกษาที่มาขอรับคำปรึกษา และให้ความสนใจและรับฟังปัญหาส่วนตัวของ นักศึกษาที่มาขอรับคำปรึกษา ในด้านการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิด ประโยชน์แก่นักศึกษา คือ ให้ข้อมูลแก่นักศึกษาในเรื่องการติดต่อเรื่องต่าง ๆ เช่น การขอทุน การศึกษา การหางานทำ ฯลฯ และแนะนำทรัพยากรแหล่งเรียนรู้ในคณะและมหาวิทยาลัย ส่วน ของบทบาทหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาตามความคิดเห็นของอาจารย์ อาจารย์ที่ปรึกษาให้ความสำคัญ ต่อบทบาทหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาทั้ง 4 ด้าน ในระดับค่อนข้างมาก โดยให้ความสำคัญในแต่ละด้าน ดังนี้ ด้านการให้คำปรึกษาด้านวิชาการและวิชาชีพครู คือ กระตุ้นให้นักศึกษา กำหนดเป้าหมาย การศึกษาของตนเอง และให้คำปรึกษาในด้านการปรับปรุงการเรียนให้ดีขึ้น ด้านการส่งเสริม บุคลิกภาพ เจตคติ และการมีศรัทธาในอาชีพครู คือ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา และแนะนำ และสร้างเสริมให้นักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม ด้านการให้คำปรึกษาในปัญหา ส่วนตัว หรือปัญหาทั่วไป คือ ปกปิดความลับของนักศึกษาที่มาขอรับคำปรึกษา และกระตุ้นให้ นักศึกษาดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเอง ด้านการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักศึกษา คือ ให้ข้อมูลแก่นักศึกษาในเรื่องการติดต่อเรื่องต่าง ๆ และให้ ข้อมูลนักศึกษาแก่หน่วยงานที่เป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาในความดูแล

สำหรับพร พรหมหาราช (2545, หน้า 165-168) ได้ศึกษา ปัญหาในการทำ วิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า ปัญหาด้านส่วนตัวของนักศึกษาในภาพรวม นักศึกษามีความเห็นว่าสิ่งที่เป็นปัญหาต่อการทำ วิทยานิพนธ์ ได้แก่ การปล่อยเวลาให้ล่วงเลยไปในช่วงแรกและเร่งทำวิทยานิพนธ์ในช่วงท้าย การไม่มีเวลาเพียงพอในการศึกษาค้นคว้าเอกสารตำราหรือสื่อที่เกี่ยวข้องสำหรับการทำวิทยานิพนธ์

ความวิตกกังวลเรื่องการเรียนกระบวนวิชาจนทำให้เสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์ช้ากว่าแผนการศึกษา และระยะเวลาที่ลาศึกษาต่อมีช่วงเวลาจำกัด ปัญหาด้านความรู้ในการทำวิทยานิพนธ์ ในภาพรวม มีปัญหาได้แก่ การใช้ภาษาอังกฤษในการอ่าน เขียน ติดต่อสื่อสารหรือด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์ ความรู้พื้นฐานในสาขาวิชาไม่เพียงพอสำหรับการทำวิทยานิพนธ์ การหาหัวข้อในการทำวิทยานิพนธ์ หน่วยกิต และเนื้อหากระบวนวิชาในหลักสูตรมีมากเกินไป ในด้านเนื้อหา ของวิทยานิพนธ์ ในภาพรวมมีปัญหาในเรื่องวิทยานิพนธ์มีเนื้อหาเยอะเกินไป และการเก็บรวบรวม ข้อมูลทำได้ยาก ต้องใช้เวลานานหรือมีช่วงเวลาเฉพาะ ซึ่งเป็นปัญหาในระดับน้อยถึงระดับ ปานกลาง ปัญหาด้านอาจารย์ที่ปรึกษา/คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในภาพรวมแล้ว นักศึกษาเห็นว่าไม่เป็นปัญหาต่อการทำวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้นักศึกษายังมีความพึงพอใจ ในการให้คำปรึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษาในระดับมาก ปัญหาด้านแหล่งค้นคว้าภายใน มหาวิทยาลัย ในภาพรวมแล้ว ความไม่เพียงพอของจำนวนหนังสือ ตำรา วารสารทางวิชาการ หนังสืออ้างอิงภาษาต่างประเทศ เป็นปัญหาในระดับมาก ความไม่เพียงพอของจำนวนหนังสือ ตำรา วารสารทางวิชาการ หนังสืออ้างอิงภาษาไทย ความไม่เพียงพอของจำนวนวิทยานิพนธ์ หรือรายงานการวิจัย ที่เกี่ยวข้อง และหนังสือ ตำรา วารสาร ทางวิชาการ หนังสืออ้างอิงเก่าหรือ ล้าสมัย เป็นปัญหาในระดับปานกลางถึงระดับมาก ส่วนความไม่เพียงพอของจำนวนเครื่อง คอมพิวเตอร์ในการศึกษาค้นคว้าและไม่ทราบแหล่งสืบค้นข้อมูลทางระบบ Internet เป็นปัญหา ในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาด้านวัสดุ อุปกรณ์ ห้องปฏิบัติการ ในภาพรวมแล้วนักศึกษาเห็นว่า ความไม่เพียงพอของวัสดุ อุปกรณ์ หรือสารเคมีในห้องปฏิบัติการ ความไม่เพียงพอของจำนวน เครื่องคอมพิวเตอร์ในห้องปฏิบัติการ และความไม่สมบูรณ์ของเครื่องมือ อุปกรณ์ ในห้องปฏิบัติการ เป็นปัญหาในระดับปานกลาง ส่วนเครื่องมือ อุปกรณ์ ที่ใช้ในการทดลองหรือวิเคราะห์ข้อมูลไม่มี อยู่ในหน่วยวิจัย/ไม่มีในภาควิชา และเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ในการทดลองหรือวิเคราะห์ข้อมูลไม่มี อยู่ในคณะเป็นปัญหาในระดับน้อยถึงปานกลาง และปัญหาในด้านขั้นตอน กฎระเบียบ ข้อบังคับฯ และปัญหาอื่น ๆ ในภาพรวมแล้ว นักศึกษาเห็นว่าความไม่รู้ ไม่เข้าใจ เกี่ยวกับขั้นตอน กฎระเบียบ ในการเสนอหัวข้อวิทยานิพนธ์และความไม่รู้ ไม่เข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอน กฎระเบียบ ในการสอบ วิทยานิพนธ์ เป็นปัญหาในระดับปานกลาง ส่วนความไม่เหมาะสมของช่วงเวลา ในการเสนอหัวข้อ วิทยานิพนธ์ (ภาคการศึกษาละ 1 ครั้ง) ความไม่ชัดเจนของคู่มือการทำวิทยานิพนธ์ และความไม่รู้ ไม่เข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอน กฎระเบียบ ในการสอบวัดคุณสมบัติ สอบประมวลความรู้ เป็นปัญหา ในระดับน้อยถึงระดับปานกลาง

ส่วน จิรภรณ์ พรหมทอง (2546, หน้า 47) ได้ศึกษาปัญหาการจัดบริการแนะแนวของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนศรีธรรมาภินิหารเทคโนโลยีเชียงใหม่ พบว่า ด้านบริการให้คำปรึกษาครูที่ปรึกษามีปัญหาในการจัดบริการอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะปัญหาการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับความประพฤติ และระเบียบวินัยของนักเรียน ทั้งนี้เพราะนอกจากครูที่ปรึกษามีภาระงานสอนมากแล้ว ยังพบว่า ครูที่ปรึกษาส่วนมากขาดประสบการณ์ในการเป็นครูที่ปรึกษา และไม่ได้จบทางด้านจิตวิทยา หรือการแนะแนวมาโดยตรง และ พรรณวิไล รักวิโรจน์สุข (2546, หน้า 66) ได้ศึกษาแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษา โรงเรียนศรีธรรมาภินิหารเทคโนโลยีเชียงใหม่ พบว่า อาจารย์ที่ปรึกษามีปัญหาในการให้คำปรึกษาด้านวิชาการแก่นักเรียน/นักศึกษา เรียงลำดับจากการมีปัญหามากไปหาน้อยดังนี้ การให้คำแนะนำเกี่ยวกับระเบียบ ข้อปฏิบัติ หรือข้อบังคับต่าง ๆ ของโรงเรียน การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปรับปรุงผลการเรียน การสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาเรียน ผู้สอนหรือเพื่อน ๆ การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในการสอบ และการให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการเรียน หรือการแสวงหาความรู้ นอกจากนั้นจากการสรุปปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาจากคำถามปลายเปิด พบว่า ในด้านวิชาการ อาจารย์ที่ปรึกษามีปัญหาในการให้คำปรึกษาคือ ไม่มีเวลาพบกับนักเรียน/นักศึกษา

นอกจากนี้ พัฒนา จันทนา (2547, หน้า 46-48) ได้ศึกษาปัญหาการเขียนโครงร่างวิทยานิพนธ์และการค้นคว้าแบบอิสระของนักศึกษามัธยมศึกษา สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า ปัญหาการตั้งหัวข้อโครงร่าง นักศึกษาประสบปัญหาปานกลางตามลำดับดังนี้ คือ การเขียนชื่อหัวข้อภาษาไทย และภาษาอังกฤษให้สื่อความหมายได้อย่างชัดเจนและสอดคล้องกัน การตั้งชื่อหัวข้อให้มีชื่อเหมาะสมกับปัญหา ประเด็นหลัก และวัตถุประสงค์ รวมถึงให้สื่อความหมายได้ชัดเจน กระชับ ไม่สั้นไม่ยาวเกินไป สำหรับปัญหาการเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา นักศึกษาประสบปัญหามากเกี่ยวกับการเริ่มต้นเขียนบทนำและความเป็นมาของปัญหา ส่วนที่นักศึกษาประสบปัญหาปานกลางคือ การเขียนอธิบายปัญหาที่จะทำการศึกษาวิจัยและให้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาอย่างชัดเจน การขมวดข้อเท็จจริงและหลักการในการเขียนความเป็นมาของปัญหาในแต่ละตอนการเขียนแสดงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎี หลักการ และข้อเท็จจริงประกอบปัญหาที่ศึกษาวิจัย ส่วนทางด้านปัญหาการกำหนดวัตถุประสงค์ นักศึกษาประสบปัญหาปานกลาง คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ที่มุ่งหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และมุ่งหารูปแบบหรือพัฒนาสิ่งที่ต้องการศึกษาวิจัย การกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน ตรงเป้าหมาย และมุ่งเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่ต้องการศึกษาวิจัย การเรียงลำดับความสำคัญก่อน – หลังของวัตถุประสงค์ ปัญหาการกำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัย

นักศึกษาประสบปัญหาปานกลาง คือ การวางกรอบขอบเขตการศึกษาวิจัย ให้ตรงกับประเด็นที่ต้องการ การอธิบายขอบเขตของเนื้อหาไม่แน่ชัด และขอบเขตของประชากร การบ่งบอกขอบเขตของการศึกษาวิจัยให้ชัดเจนและเจาะจง การจำกัดวงปัญหาให้อยู่ในขอบเขตและในตัวแปรที่ต้องการศึกษา เช่น กลุ่มประชากร และเนื้อหาของการศึกษาวิจัย สำหรับปัญหาการเขียนประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ นักศึกษาประสบปัญหาปานกลาง คือ การอธิบายถึงประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับทั้งในแง่ขององค์ความรู้ที่ได้และการนำไปใช้ประโยชน์ รวมถึงการคาดหมายผลที่ได้รับจากการศึกษาวิจัย และปัญหาการเขียนนิยามศัพท์ นักศึกษาประสบปัญหาปานกลาง คือ การเขียนอธิบายความหมายของคำศัพท์ให้เป็นไปตามความจริงที่ใช้ในการศึกษาวิจัย การใช้คำอธิบายไม่สามารถหลีกเลี่ยงศัพท์ที่ยากหรือศัพท์เทคนิคได้ ขณะที่ปัญหาการเขียนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นักศึกษาประสบปัญหาปานกลาง ตามลำดับดังนี้ คือ เอกสารและงานวิจัยที่สอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษาวิจัยหายาก ปริมาณและรายละเอียดของข้อมูลแต่ละเรื่องที่ต้องนำเสนอ การกำหนดหัวข้อและเนื้อเรื่องที่เสนอเป็นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไม่เข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องเสนอเป็นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การขาดแหล่งสำหรับศึกษาค้นคว้าและสืบค้นข้อมูล ตลอดจนการจัดหัวข้อเรื่องของเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับก่อนหลัง ทางด้านปัญหาการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง นักศึกษาประสบปัญหาปานกลางตามลำดับดังนี้ คือ การขาดความรู้ความเข้าใจเทคนิควิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างและความแตกต่างระหว่างวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแต่ละแบบ การกำหนดคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ผลการศึกษาวิจัยเชื่อมั่นได้ การเลือกกลุ่มตัวอย่างให้เหมาะสมกับเรื่องที่จะศึกษาวิจัย สำหรับปัญหาการกำหนดและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย นักศึกษาประสบปัญหาปานกลาง คือ การเลือกใช้เครื่องมือให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์และประเด็นของเรื่องที่ศึกษาวิจัย การกำหนดเครื่องมือให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย การใช้ภาษาสำหรับอธิบายลักษณะของเครื่องมือ การเขียนขั้นตอนการดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยส่วนปัญหาการกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล นักศึกษาประสบปัญหาปานกลาง คือ การกำหนดขั้นตอนและการเขียนรายละเอียดแต่ละขั้นตอนของการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ปัญหาในการกำหนดวิธีวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผล นักศึกษาประสบปัญหาปานกลาง คือ การเขียนอธิบายวิธีการแปลข้อมูล การระบุวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและหาค่าสถิติ การชี้แจงถึงเกณฑ์ที่ใช้ในการแปลผล และการบ่งบอกถึงวิธีการจัดการเกี่ยวกับข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ และสำหรับปัญหาการเขียนแผนดำเนินการศึกษาวิจัย นักศึกษาประสบปัญหาปานกลางตามลำดับดังนี้ คือ การแบ่งช่วงเวลาที่ต้องการดำเนินการศึกษาวิจัยภายใน 1 ปี และการกำหนดหัวข้อของรายการที่ต้องการดำเนินการศึกษาวิจัยในแต่ละช่วงเวลา

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และการศึกษาที่เกี่ยวข้องดังกล่าว จึงเป็นข้อสนับสนุนที่จะศึกษาบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และการค้นคว้าแบบอิสระตามความเป็นจริงและความคาดหวังของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และการค้นคว้าแบบอิสระมีความสำคัญต่อการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แต่จะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับบทบาทที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และการค้นคว้าแบบอิสระได้ปฏิบัติเหมาะสมเพียงใดและเป็นไปตามความคาดหวังของนักศึกษาหรือไม่ ถ้าอาจารย์ที่ปรึกษาสามารถปฏิบัติบทบาทที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และการค้นคว้าแบบอิสระได้ตรงกับความคาดหวังของนักศึกษา ก็จะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันและเป็นการลดช่องว่างระหว่างนักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาให้ลดน้อยลงและสามารถช่วยให้นักศึกษาสำเร็จการศึกษาตามเป้าหมายและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับหน่วยงานและสังคมต่อไป